

SOSYAL ETKİNLİKLERE KATILIMIN ÖĞRENCİ HEMŞİRELERİN ELEŞTİREL DÜŞÜNME EĞİLİMLERİNE ETKİSİ: META ANALİZ ÇALIŞMASI

Doç. Dr. Filiz Kantek
Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
fkantek@akdeniz.edu.tr

Öğr. Gör. Nezaket Yıldırım
Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi
ozturknezaket@akdeniz.edu.tr

Özet

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de lisans düzeyinde hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimleri üzerine sosyal etkinliklere katılımının etkisini incelemektir. Çalışmada meta analiz yöntemi kullanıldı. Araştırmaya dahil edilecek çalışmalara ulaşmak için Türk Tıp Dizini, Google Akademik, ulusal tez merkezi, Pubmed, EBSCO Host ve Web of Science veri tabanları tarandı. Taramada “eleştirel düşünme”, “öğrenci hemşire”, “hemşire”, “Türkiye” anahtar sözcükleri Türkçe ve İngilizce olarak kullanıldı. Altı çalışma dahil edilme kriterlerine uygundu. Verilerin analizinde CMA istatistik programı kullanıldı. Araştırmada örneklem büyüklüğünü 1988 hemşirelik öğrencisi oluşturdu. Heterojenlik testi sonucunda dahil edilen çalışmaların homojen özellik gösterdiği belirlendi. Yayın yanlılığı testi sonucunda yayın yanlılığı olmadığı belirlendi. Sabit etkiler modeline göre %95 önem derecesinde ortalama etki büyüklüğünün 0,225 olduğu belirlendi. Çalışma sonuçları sosyal etkinliklere katılımın öğrenci hemşirelerin eleştirel düşünme eğilimleri üzerine düşük düzeyde etkiye sahip olduğunu ortaya koydu.

Anahtar Sözcükler: Eleştirel düşünme, öğrenci hemşire, meta analiz, sosyal etkinlik, Türkiye.

THE EFFECTS OF SOCIAL ACTIVITIES PARTICIPATION ON CRITICAL THINKING DISPOSITION OF NURSING STUDENTS: A META ANALYSIS

Abstract

This study aims to investigate the effects of social activities participation on critical thinking disposition of bachelor nursing students in Turkey. The study was designed as a Meta analysis. The studies were accessed through databases such as Turkish Medical Index, Google Academic, National Dissertation Center, Pubmed, EBSCO Host and Web of Science. The keywords for the review were determined as “Critical Thinking”, “student nurse”, “nurse”, and “Turkey” in both Turkish and English. Consequently, it was found that 6 studies were eligible for review. The studies were analyzed with CMA (The Comprehensive Meta–Analysis software). The study sample included 1988 nursing students in total. The studies were tested for heterogeneity and bias and it was noted that all were homogeneous and unbiased studies. The significance level was 95% and mean effect size was found to be 0.225. The study results suggested that the effects of social activities participation on critical thinking skills were at low levels.

Keywords: Critical thinking, nursing student, meta analysis, social activity, Turkey.

GİRİŞ

Eleştirel düşünme, düşünmenin en gelişmiş ve en ileri biçimidir (Durmuş, 2012). Amerikan Felsefe Birliği (APA)’ne göre; “eleştirel düşünme yorum, analiz, değerlendirme ve çıkarsama ile sonuçlanan anlamlı ve kişisel olarak düzenlenmiş yargıdır” (Facione ve Facione,1996; Simpson ve Courtney, 2002). Cüceloğlu (1998) eleştirel düşünmeyi; “kendi düşünce sürecimizin bilincinde olarak, başkalarının düşünce süreçlerini göz önünde tutarak,

öğrendiklerimizi uygulayarak kendimizi ve çevremizde yer alan olayları anlayabilmeyi amaç edinen aktif ve organize zihinsel süreç” olarak tanımlamıştır (Cüceloğlu, 1998). Kısaca eleştirel düşünme; bir sorun ya da bir durum üzerine akıl yürüterek (varolan duruma ilişkin bilgi toplamak, varsayımları ve argümanları belirlemek ve belirlenen argümanları tartışmak, kişisel çıkarsama ve sentezlerde bulunmak) bir yargıya ulaşmaktır (Demir Dikmen ve Yıldırım Usta, 2013). Facione ve Facione (2008)’e göre eleştirel düşünme, karar vermede kullanılan yaygın bir süreçtir ve profesyonel kararlar alabilmek için bireyin eleştirel düşünme becerisini kullanması gerekmektedir. Bu nedenle, okul öncesi eğitimden, yüksek öğretime kadar eğitimin her aşamasında bireylerin bilgiye eleştirel yaklaşabilmesi için eleştirel düşünme becerisini kazanmış olmaları gerekmektedir (Kılıç Akça ve Taşçı, 2009).

Eleştirel düşünme hemşirelerin hızla değişen bir ortamdaki kompleks bakım gereksinimlerini etkili yönetebilmeleri için gereken temel yetkinliklerden biridir (Carter, Creedy ve Sidebotham, 2015). Ayrıca, eleştirel düşünme hemşirelikte lisans ve lisansüstü programların akreditasyonu ve değerlendirmesinde önemli bir eğitim çıktısıdır (Yıldırım, 2010; Kim, Moon, Kim, Kim ve Lee, 2014). Bu nedenle, eleştirel düşünmenin geliştirilmesi günümüzde, ülkemiz hemşirelik okulları da dahil olmak üzere tüm hemşirelik okullarının en temel hedeflerinden birini oluşturmaktadır (Kılıç Akça ve Taşçı, 2009; Oh ve diğ., 2011).

Çalışmalar hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin düşük ve orta düzeyde olduğunu ve geliştirilmeye ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır (Arslan, Demir, Eşer ve Khorshid, 2009; Atay, Ekim, Gökaya ve Sağım, 2009; Beşer ve Kıssal, 2009; Akkuş, Kaplan ve Kaçar, 2010; Küçükgülü ve Kanbay, 2011; Çınar, Akduran, Aşkın ve Altınkaynak, 2012; Özdelikara, Bingöl ve Görgeç, 2012; Özpulat ve Bilgen Sivri, 2014; Durmuş İskender ve Karadağ, 2015). Bu durum araştırmacıların hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ve etkileyen faktörleri anlamaya yönelmesine neden olmuştur. Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimini etkilediği düşünülen faktörlerden biri onların sosyal etkinliklere katılım durumudur. Öğrencilerin sosyal etkinliklere katılmasının eleştirel düşünme, girişken olma, olayları farklı açılardan görme, yorumlama ve analiz ettikten sonra karar verme süreçlerini geliştireceği ileri sürülmektedir (Dirimese ve Dicle, 2012; Morrall ve Goodman, 2013; Parker, Gilles, Lantry ve McMillan, 2014; Ozkarar Akca ve Selen, 2015).

Çalışmalar sosyal etkinliklere katılımın öğrencilere eleştirel düşünme becerisini kazandırıp kazandıramadığı konusunda farklı sonuçlar ortaya koymaktadır (Ford ve Profetto-Mcgrath, 1994; Kaya, 1997; Öztürk, 2006; Zaybak ve Khorshid, 2006; Öztürk ve Ulusoy, 2008; Yılmaz, 2010; Özkan, 2011; Durmuş, 2012; Çevik, Tekir, İnceler ve Dikoğlu, 2014). Bu nedenle, konu hakkında net bir yargıya varmak güçtür. Bu güçlüğü aşmanın yollarından biri mevcut çalışma sonuçlarının meta analiz yöntemi ile incelenmesidir. Meta analiz, belirli bir konuda yapılan birbirinden bağımsız birden çok çalışmanın sonuçları birbiriyle tutarsız olduğunda ortaya çıkan belirsizlik hakkında karar vermeye yardımcı olan bir sentezleme yaklaşımıdır. Bu yöntem, araştırmacılara çeşitli çalışma sonuçlarını özetleyen nicel veriler sunar ve sonuçların birleştirilmesi ile ortak bir yargıya ulaşmalarını sağlar (Sağlam ve Yüksel, 2007).

Literatür incelendiğinde, sosyal etkinliklere katılımın hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri üzerine etkisini ortaya koyan meta analiz çalışmalarının bulunmadığı görülmektedir. Bu ihtiyaçtan hareketle mevcut çalışma planlanmıştır. Çalışmanın amacı meta analiz yöntemini kullanarak, Türkiye’deki hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme becerisini geliştirmede sosyal etkinliklere katılımın etkisini araştırmaktır. Bu amaca yönelik olarak çalışmada “sosyal etkinliklere katılımın öğrenci hemşirelerin eleştirel düşünme düzeyleri üzerine etki büyüklüğü nedir?” sorusuna cevap aranmıştır. Çalışma sonuçlarının hemşirelik öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesine yönelik okul yöneticileri ve öğretim elemanlarına yeni bilgi sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Literatür Tarama

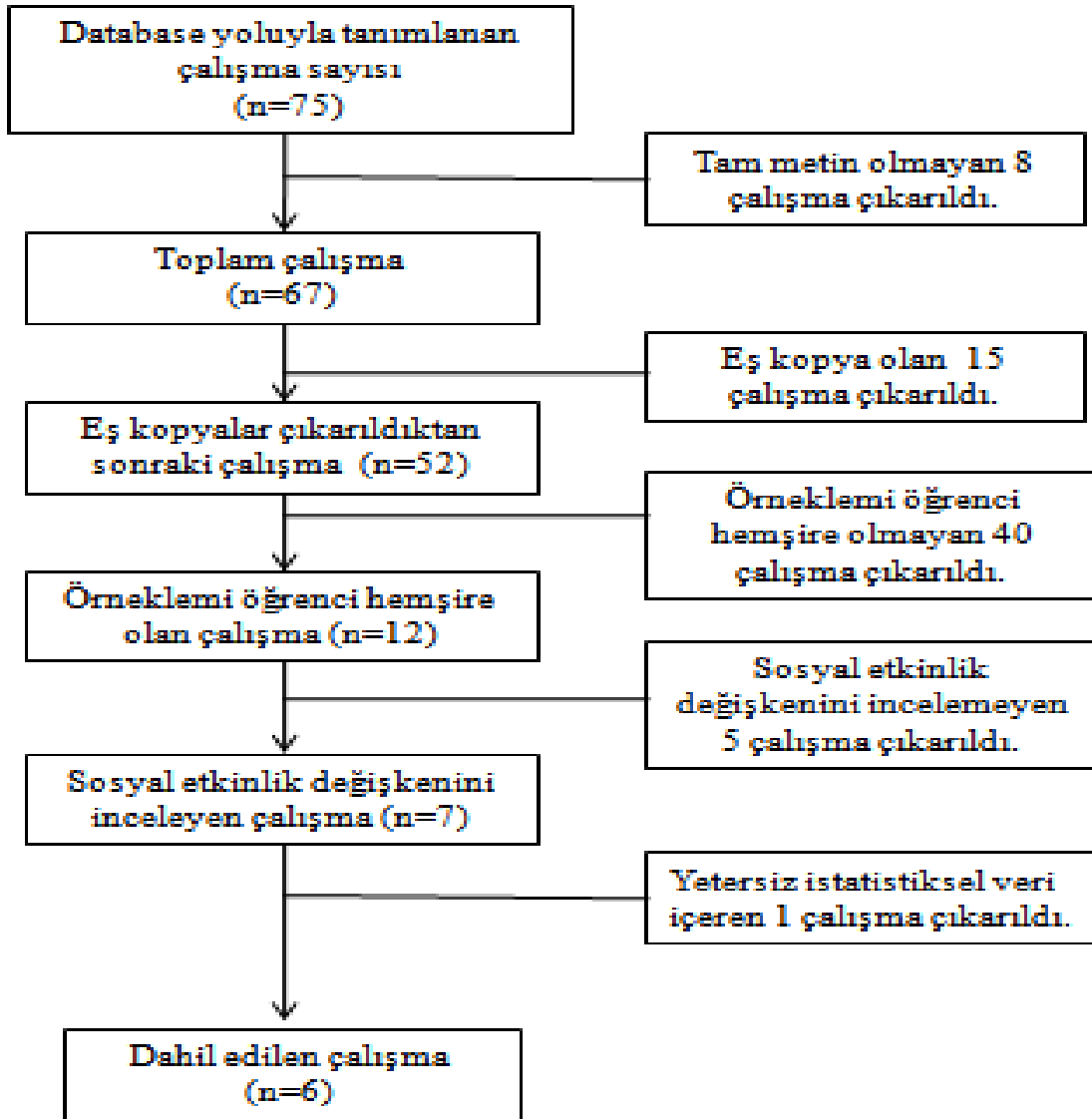
Literatür taramasında Ulusal ve uluslar arası elektronik veri tabanları kullanılmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimini inceleyen çalışmalara ulaşmak için Türk Tıp Dizini, Ulusal Tez merkezi, Pubmed, Google Scholar, EBSCO Host, Web of Science veri tabanları taranmıştır. Taramada “critical thinking (Eleştirel düşünme)”, “nurse student (öğrenci hemşire)”, “nurse (hemşire)”, “Turkey (Türkiye)” anahtar sözcükleri Türkçe

ve İngilizce olarak kullanılmıştır. Literatür taramasında Temmuz 2016 tarihine kadar mevcut çalışmalara ulaşılması hedeflenmiştir.

Çalışmaların Seçimi

Çalışmaların meta analize dahil edilmesinde; (a) çalışmanın Türkiye’de yapılmış olması, (b) örneklemini öğrenci hemşirelerin oluşturması, (c) kantitatif analiz verilerine sahip olması, (d) sosyal etkinliklere katılma durumunu incelemesi, (e) etki büyüklüğünü hesaplamak için yeterli istatistiksel veriye sahip olması kriterleri kullanılmıştır.

Çalışmaların seçim süreci Şekil 1’de görülmektedir. Tarama sonucunda makale ve tez olmak üzere toplam 75 adet yayına ulaşılmıştır. Çalışmalardan 8’i tam metine sahip olmadığı, 15’i eş kopya olduğu, 40’ı öğrenci örnekleminde yapılmadığı ve 5’i sosyal etkinliklere katılım durumunu incelememiş ve 1 çalışma yeterli veri içermediği için çalışmadan dışlanmıştır. Bu süreçten sonra 6 çalışmanın meta analize uygun olduğu belirlenmiştir. Çalışmaların meta analiz için seçimi iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı yürütülmüştür. Yapılan karşılaştırmada dahil edilme kriterleri üzerinde % 100 oranında anlaşma olduğu belirlenmiştir.

Şekil 1: Çalışma Seçim Süreci Akış Diyagramı

Çalışmaların Kodlanması

Çalışma verilerini toplamak için veri kodlama formu kullanılmıştır. Veri kodlama formu her bir bireysel çalışmadan etki büyüklüğünü hesaplamak için gerekli istatistiksel verileri ve çalışma özelliklerini elde etmek için kullanılmıştır. Her çalışma için çalışmanın başlığı, yazar/yazarları, yayın yılı, yayın türü, örneklem büyüklüğü, yayın dili, kullanılan ölçüm aracı ve sınıf değişkenine göre eleştirel düşünme özellikleri (örneklem büyüklüğü, eleştirel düşünme puanları, standart sapma) kodlanmıştır. Kodlanan verilerin güvenilirliği, birinci ve ikinci araştırmacıların kodlamalarının karşılaştırılması ile sağlanmıştır. Verilerin analize hazırlanmasında, deney grubuna sosyal etkinliklere katılan öğrencilerin, kontrol grubuna sosyal etkinliklere katılmayan öğrencilerin özellikleri girilmiştir. Etki büyüklüğü değerinin pozitif olması sosyal etkinliklere katılan öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyinin daha yüksek olduğunu, negatif olması ise sosyal etkinliklere katılmayan öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Veri Analizi

Veri analizinde, meta-analiz için istatistiksel paket Programı CMA (The Comprehensive Meta-Analysis software) kullanılmıştır. Hesaplamalarda Cohen d etki büyüklüğü, sabit etkiler modelleri kullanılmıştır. Etki büyüklüklerinin heterojenliğini test etmek için Q ve I² testleri, yayın yanlılığını test etmek için Classic Fail-safe N ve Tau katsayısı hesaplaması kullanılmıştır. Etki büyüklüklerinin değerlendirilmesinde düşük (d=0,20-0,50), orta (d=0,50-0,80) ve yüksek (d>0,80) sınıflandırması kullanılmıştır. Dahil edilen çalışmalarda anlamlılık düzeyi 0.05 alındığı için bu araştırmada da istatistiksel analizlerin anlamlılık düzeyi olarak 0.05 belirlenmiştir.

BULGULAR

Meta analize dahil edilen 6 çalışmada katılımcı sayıları sosyal etkinliklere katılan 1290 ve sosyal etkinliklere katılmayan 698 olmak üzere toplam 1988 hemşirelik öğrenciydi. Meta analize dahil edilen çalışmalar 2006-2014 yıllarını kapsamaktaydı. Çalışmaların 4'ü yüksek lisans tezi, 2'si makale olmak üzere Türkçe yayınlardan oluşmaktaydı. Çalışmaların tamamında eleştirel düşünme eğilimini ölçmek için Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilim Envanteri (California Critical Thinking Disposition Inventory)'nin kullanıldığı belirlendi.

Tablo 1: Dahil Edilen Çalışmaların Etki Büyüklükleri

	ES	SE	V	% 95 CI	Z	p
Çevik ve ark., 2014	0,368	0,145	0,021	0,084-0,651	2,544	0,011
Durmuş 2012	0,116	0,087	0,008	-0,055-0,287	1,330	0,183
Özkan 2011	0,590	0,205	0,042	0,189-0,991	2,884	0,004
Yılmaz 2010	0,298	0,237	0,056	-0,167-0,763	1,257	0,209
Öztürk 2006	0,241	0,185	0,034	-0,120-0,603	1,307	0,191
Zaybak&Khorshid 2006	0,196	0,100	0,010	0,000-0,391	1,964	0,050

Meta analize dahil edilen çalışmaların etki büyüklükleri Tablo 1'de verilmiştir. Çalışmaların etki büyüklüklerinin 0,116 ile 0,590 değer aralığında olduğu belirlendi.

Tablo 2: Homojenlik Testi Sonuçları

	Q	df	Tablo x ²	p	I ²
Eleştirel Düşünme	5,913	5	11,070	0,315	15,444

Tablo 2'de meta analize dahil edilen çalışmalara ilişkin homojenlik testi sonuçları görülmektedir. Araştırmaya dahil edilen çalışmalara ilişkin Q değeri 5,913 olarak hesaplandı. Bu değer % 95 önem derecesine göre tablo ki-kare değerleri ile karşılaştırıldığında, çalışmaların homojen özellik gösterdiği belirlendi. Bunun sonucu olarak, çalışmaların ortalama etki büyüklükleri sabit etkiler modeline uygun olarak hesaplandı.

Yayın yanlılığını test etmek için Classic Fail-Safe N ve Tau katsayısı hesaplandı. Classic Fail-Safe N analizi meta analiz için gerekli yayın sayısının 28 olduğunu gösterdi. Çalışmada Tau katsayısının 0.60 ve p değerinin 0,090 olduğu belirlendi. Yayın yanlılığının hesaplanmasında Tau katsayısının bire yakın olması ve iki kuyruklu p

değerinin 0.05 den büyük olması yayın yanlılığının olmadığını göstermektedir (Dinçer, 2014). Bu sonuçlar doğrultusunda araştırmaya dahil edilen çalışmalarda yayın yanlılığının olmadığına karar verilmiştir.

Tablo 3: Sabit Etkiler Modeline Göre Ortalama Etki Büyüklüğü ve İlgili Değerler

	k	n	ES	SE	V	% 95 CI	Z	P
Eleştirel Düşünme	6	1988	0,225	0,053	0,003	0,121-0,330	4,218	0,000

k= çalışma sayısı

Sabit etkiler modeline göre sosyal etkinliklere katılan ve katılmayan öğrencilerin eleştirel düşünme eğilim puanlarına ilişkin ortalama etki büyüklüğü % 95 önem derecesinde 0,225 olarak hesaplandı (Tablo 3).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu meta analiz çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin sosyal etkinliklere katılım durumunun onların eleştirel düşünme eğilimlerine etkisi araştırılmıştır. Literatür incelemesinde, meta analize uygun 6 çalışma olduğu ve çalışmaların 2006-2014 yılları arasında yürütüldüğü belirlenmiştir. Meta analize dahil edilen çalışmaların tamamının araştırma makaleleri ve tezlerden oluştuğu belirlenmiştir.

Meta analiz sonuçları araştırmaya dahil edilen çalışmaların homojen özellik gösterdiğini ve yayın yanlılığının olmadığını ortaya koymuştur. Ayrıca rastgele etkiler modeline göre % 95 önem derecesinde hesaplanan ortalama etki büyüklüğü 0,225 olarak hesaplanmıştır. Bu bulgu, sosyal etkinliğe katılan öğrenciler ile katılmayan öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri arasında istatistiksel anlamlı fark olduğunu ve sosyal etkinliklere katılma durumunun öğrenci hemşirelerin eleştirel düşünme eğilimleri üzerine önemsiz düzeyde etkiye sahip olduğunu göstermiştir.

Literatür incelendiğinde, araştırmaların sosyal etkinliğe katılım durumunun eleştirel düşünmeye etki eden faktörlerden biri olarak ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmalarda sosyal etkinliklere katılımın eleştirel düşünme eğilimi üzerine etkisiyle ilgili farklı sonuçlar bulunmuştur. Çalışmaların bazılarında sosyal etkinliğe katılan öğrencilerin katılmayanlara göre eleştirel düşünme eğilim düzeyinin daha yüksek olduğu (Ford ve Profetto-Mcgrath, 1994; Kaya, 1997; Zaybak ve Khorshid, 2006; Özkan, 2011; Çevik, Tekir, İnceler ve Dikoğlu, 2014), bazılarında ise gruplar arasında fark olmadığı (Öztürk, 2006; Öztürk ve Ulusoy, 2008; Yılmaz, 2010; Durmuş, 2012) belirlenmiştir. Çalışma bulgularımız sosyal etkinliklere katılanların daha yüksek eleştirel düşünme becerisine sahip olduğunu gösteren çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Bu çalışma sosyal etkinliklere katılım durumunun öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerine etkisini sadece ulusal yayınlarla ve hemşirelik öğrencileri örnekleminde incelemiştir. Gelecek çalışmalarda bu çerçevenin genişletilerek uluslararası düzeyde çalışmalar yapılması ve konu ile ilgili ülkeler bazında karşılaştırmalı meta analiz çalışmalarının yapılması önerilebilir. Ayrıca, hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini etkileyebileceği düşünülen (eğitim, eğitim yöntemleri, cinsiyet vb) faktörlerin meta analiz yöntemi ile incelenmesi öğrenci hemşirelerin eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesinde eğitimcilerle yeni bilgiler sağlayabilir.

Not: Bu çalışma 27- 29 Ekim 2016 tarihlerinde Antalya’da 7 ülkenin katılımıyla düzenlenen World Conference on Educational and Instructional Studies- WCEIS’de bildiri olarak sunulmuştur.

KAYNAKÇA

Akkuş, Y., Kaplan, F., Kaçar, N. (2010). Kars Sağlık Yüksekokulu hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 5(15), 103-112.

Arslan, G.G., Demir, Y., Eşer, İ., Khorshid, L. (2009). Hemşirelerde eleştirel düşünme eğilimini etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12(1), 72-80.

Atay S., Ekim E., Gökkaya S. ve Sağım E. (2009). Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri, *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi*, 39-46.

Beşer, A. ve Kissal, A. (2009). Critical thinking disposition and problem solving skills among nursing students. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 2(3), 88-94.

Carter, A.G., Creedy, D.K., Sidebotham, M. (2015). Evaluation of tools used to measure critical thinking development in nursing and midwifery undergraduate students: a systematic review. *Nurse Educ Today*. Jul;35(7), 864-874. doi: 10.1016/j.nedt.2015.02.023.

Cüceloğlu, D. (1998). İyi Düşün Dogru Karar Ver. (23. Baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Çevik C., Tekir, Ö., İnceler, K. ve Dikoğlu, M. (2014). Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Hemşirelik Araştırmaları Dergisi*, 11-21.

Çınar, N., Akduran, F., Aşkın, M. ve Altınkaynak, S. (2012). Hemşirelik Bölümü öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyi ve eleştirel düşünmelerini etkileyen faktörler, *Türkiye Klinikleri J Nurs*, 4(1), 8-14.

Demir Dikmen, Y. ve Yıldırım Usta, Y. (2013). Hemşirelikte eleştirel düşünme, *S.D.Ü Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4 (1), 31-38.

Dinçer, S. (2014). *Eğitim Bilimlerinde Uygulamalı Meta-Analiz*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Dirimese, E. ve Dicle, A. (2012). Evaluation of critical thinking dispositions on nurses and nursing student's. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 15(2), 89-98.

Durmuş, M. (2012). *Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Durmuş İskender, M. ve Karadağ, A. (2015). Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin belirlenmesi, *DEUHFED*, 8 (1), 3-11.

Facione, N.C. & Facione, P.A. (1996). Externalizing the critical thinking in knowledge development and clinical judgement. *Nursing Outlook*, (44), 129-136.

Facione, N.C. & Facione, P.A. (2008). *Critical thinking and clinical judgment (from critical thinking and clinical reasoning in the health sciences: A teaching anthology)*. Milbrea CA: Published by Insight Assessment/ The California Academic Pres.

Ford, J.S. & Profetto-Mcgrath, J. (1994). A model for critical thinking within the context of curriculum as praxis. *Journal of Nursing Education*, 33 (8), 341-344.

Kaya, H. (1997). *Üniversite öğrencilerinde eleştirel akıl yürütme gücü*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kılıç Akça, N. ve Taşçı, S. (2009). Hemşirelik eğitimi ve eleştirel düşünme. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 187-195.

Kim, D.H., Moon, S., Kim, E.J., Kim, Y.J. & Lee, S. (2014). Nursing students' critical thinking disposition according to academic level and satisfaction with nursing. *Nurse Education Today*, 34(1), 78-82. doi: 10.1016/j.nedt.2013.03.012.

Küçükgüçlü, Ö. ve Kanbay, Y. (2011). Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ile klinik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(3), 21-25.

Morrall, P. & Goodman, B. (2013). Critical thinking, nurse education and universities: Some thoughts on current issues and implications for nursing practice. *Nurse Education Today*, doi:http://dx.doi.org/10.1016/j.nedt.2012.11.011.

Oh, K., Ahn, Y.H., Lee, H.Y., Lee, S.J., Kim, I.J., Choi, K.S. & Ko, M.K. (2011). A study on Korean nursing students' educational outcomes. *Journal of Educational Evaluation for Health Professions*. http://dx.doi.org/10.3352/jeehp.2011.8.3.

Ozkarar Akca, S. ve Selen, F. (2015). Nursing students' critical thinking levels, *The European Proceedings of Social & Behavioural Sciences*. doi:http://dx.doi.org/10.15405/epsbs.2015.07.9

Özdelikara, A., Bingöl, G. ve Görgen, Ö. (2012). Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve bunu etkileyen faktörler, *İ.Ü.F.N. Hemşirelik Dergisi*, 20 (3), 219-226.

Özkan, S. (2011). *Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri*. Yüksek Lisans Tezi. Yakın Doğu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Lefkoşa.

Özpulat, F. ve Bilgen Sivri, B. (2014). Hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilimleri ve eleştirel düşünme becerileri, *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 11(4), 31-49.

Öztürk, N. (2006). *Lisans ve yüksek lisans hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ve eleştirel düşünmeyi etkileyen faktörler*. Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

Öztürk, N. ve Ulusoy, H. (2008). Lisans ve yüksek lisans hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ve eleştirel düşünmeyi etkileyen faktörler. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 1 (1), 15-25.

Parker, V., Gilles, M., Lantry, G. & McMillan, M. (2014). New graduate nurses' experiences in their first year of practice. *Nurse Education Today*, doi:10.1016/j.nedt.2012.07.003.

Sağlam, M. ve Yüksel, I. (2007). Program değerlendirmede meta analiz ve meta değerlendirme yöntemleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 175-188.

Simpson, E. & Courtney, M. (2002). Critical thinking in nursing education: literature review. *International Journal of Nursing Practice*, 8, 89-98.

Yıldırım, B. (2010). *Beceri temelli eleştirel düşünme öğretiminin öğrenci hemşirelerde eleştirel düşünme gelişimine etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Yılmaz, E.D. (2010). *Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ve kitap okuma alışkanlığına ilişkin tutumları*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Zaybak, A. ve Khorsid, L. (2006). Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 22(2), 137-146.